

ספר מצוות גדול

R. S. 1000

(סמ"ג)

①

השלם

לרבינו משה ב"ר יעקב מקוצי

מהדורה בתרא ומהדורה קמא
ע"פ כתבי יד קדומים

ונלוזים אליו

פירושי ראשונים ואחרונים
מכתבי יד ומדפוסים ראשונים

בתוספת

מבואות, מקורות, ביאורים, ציונים
וילקוט שינויי נוסחאות

כרך ראשון

לא תעשה א - עט

לשם גמול

ל"ד

ט"ז ביקר

ל' אבנ"ג ב"ר

ל"ד

ל"ד

ז"נ ל"ד ט"ז אבנ"ג - (ל"ד)

ז"נ ל"ד אבנ"ג ב"ר - (ל"ד)

(ל"ד) ב"ר אבנ"ג ל"ד

ל"ד - ל"ד

ל"ד (ל"ד)

מכון ירושלים • מכון שלמה אומן שע"י ישיבת שעלבים

תשס"ג

2

ותניא במכילתיה, כל מלאכה לא יעשה בהם, לא יעשה אחה, ולא יעשה חביריך, ולא יעשה הגוי מלאכתך. משמע מכאן שאסור לישראל להניח לגוי לעשות מלאכתו, בין בשבת בין ביום טוב דאורייתא, אבל אם מסר לו הישראל מערב שבת, מותר, ובלבד שיהא בביתו של גוי, כאשר בארנו בהילכות שבת.

אמנם יש לומר שהיא אסמכתא בעלמא, שאם היתה מן התורה, לא היו מתירין לעשותה אף בביתו של גוי, ואף מסרה מערב שבת. ולשון לא יעשה הכת' בתורה מוכיח שהדרשה גמורה.

אף צורך אוכל נפש שמותר, דווקא בדברים שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב, לשין ואופין ושוחטין ומבשלין ביום טוב, שאם עשה אילו מערב יום טוב, יש בכך הפסד או חסרון טעם, וכן כל כיוצא בזה.

אבל אין קוצרין ואין דשין ולא זורין ולא בוררין ולא מוחנין ולא מרקדין ביום טוב, שכל אילו וכיוצא בהן איפשר לעשותן מערב יום טוב, ואין בכך הפסד ולא חסרון טעם.

והרקדה שאמרנו שאסורה ביום טוב, הני מילי פעם

ותניי¹¹ במכילתיה¹², כל מלאכה לא יעשה בהם, לא תעשה [אתה], ולא יעשה חברך, ולא יעשה הגוי מלאכתך¹³. משמע מכאן שאסור לישראל להניח לגוי לעשות מלאכתו, בין ביום טוב בין בשבת מן התורה, אבל אם מסר לו הישראל המלאכה מערב שבת, מותר, ובלבד [שלא יהא בבית של ישראל], כאשר בארנו בהלכות שבת¹⁴.

אומנם יש לומר שהיא אסמכתא בעלמא¹⁵, שאם¹⁶ היתה מן התורה, לא היו חכמים מתירין לעשותה אף בביתו של גוי, ואף מסרה מערב שבת. ולשון לא יעשה הכתוב בתורה מוכיח קצת¹⁷ שהדרשה גמורה¹⁸.

אף צורך אוכל נפש שמותר, דווקא בדברים שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב, [לפיכך] לשין¹⁹ ואופין ושוחטין ומבשלין ביום טוב, שאם עשה אילו מערב, יש בכך הפסד או חסרון טעם, וכן כל כיוצא בזה.

אבל אין²⁰ קוצרין ולא דשין ולא זורין ולא בוררין ולא מוחנין²¹ ולא מרקדין ביום טוב, שכל אילו וכיוצא בהן איפשר לעשותן מערב יום טוב, ואין בכך הפסד ולא חסרון טעם²².

והרקדה²³ שאמרנו שאסורה ביום טוב, [דווקא] פעם

ביאור מהר"ז זק

לא תעשה אתה ולא יעשה כו'. מדכתי' יעשה כצויה דריש ליה הכי, שהוא נפעל, שמשמע אפי' ע"י אחר וכדלקמן.

ביאור רבי אייזיק שטיין הלכות יום טוב

עה. כאשר בארנו בהלכות שבת. היינו לעיל סימן ס"ח, במצוה המתחלת צוה הכתוב כו' בלאוין, עיין שם אחר ל"ט אבות מלאכות.

לומר שאינה אלא אסמכתא. וע"ע שו"ת מהר"ח או"ז סי' ל, שהביא דברי רבינו, וכתב ע"ז וז"ל ולי נראה שדרשה גמורה היא ואסורה מדאו' היכא דלא קצץ דבישראל קא טרה, אבל היכא דקצץ גוי בדנפשיה קא טרח היה מותר מן התורה אפילו בבית ישראל וכי' עכ"ל. 18 הבי"ב בס"ס רמד הביא דברי רבינו, ובלבוש סי' רמג, א הביא שתי הדעות אם מלאכת ישראל ע"י גוי אסורה מן התורה, והנה היעב"ץ במור וקציעה ריש סי' רמג כתב שמלאכת ישראל ע"י גוי בשבת אסורה דבר תורה וכדעת רבינו, ועי"ש מה שהאריך בזה. אמנם בא"ר רמג, א ובשעה"צ רמג, ז כתבו על הבי"ב שהביא דברי רבינו, שמכל הפוסקים משמע שהוא מדרבנן. והיראים ביאר מה ששנינו בכל מקום דאמירה לנכרי שבות הוא כשאינה מלאכת ישראל, וכגון שאומרים לגוי חעשה אש שלך לצרכי. 19 מכאן ועד "וכן כל כיוצא בזה" לשון הרמב"ם פ"א ה"ח, בהשמטת חלק מדברי הרמב"ם. 20 מכאן ועד "ולא חסרון טעם" לשון הרמב"ם פ"א ה"ז. 21 ברמב"ם כתוב ולא טוחנין את החיטים. ונראה שהרמב"ם הוסיף כן שהרי תבלין וכיו"ב אי אפשר לעשותן מעיו"ט, וצ"ב מדוע הסמ"ג השמיט. 22 ברמב"ם פ"א ה"ה ובידאים כתבו שאיסור זה דרבנן, ורבינו השמיט דבריהם, ועיין להלן. 23 מכאן עד "ותניא בתוספתא הפלפליז כתבליז" ע"פ היראים.

11 מכאן ועד "ובלבד שלא יהא וכי" העתקת לשון היראים סי' שד (בשינוי כמה מילים), ומשמע ועד "שאם היתה מן התורה" ע"פ היראים שם. 12 שמות פרק יב פרשה ט, ועיין בתועפות ראם אות א. 13 נראה שהיראים והסמ"ג הביאו דין מלאכת ישראל שנעשית ע"י גוי בתחילת הלכות יו"ט אגב גרדא, שלעיל מינה הובא הפסוק "כל מלאכה לא יעשה" (בצירה). 14 ל"ת סה (עמוד ריא). והנה בהלכות שבת הסמ"ג לא דן אם איסור גוי שעושה מלאכת ישראל בשבת הוא מן התורה, מאחר ודבריו שם מיוסדים על דברי סה"ת סי' רכא-ב, ואילו דבריו כאן מיוסדים על דברי היראים שהסתפק בזה. 15 עי"ש בידאים, וכן כתב הרמב"ן שמות יב, טז, שהדרשה במכילתא היא אסמכתא, שהרי מבואר בכ"מ שאמירה לנכרי שבות. 16 ראה זו היא מדברי הסמ"ג. ובספר נשמת אדם (אבולעפיה) מבאר דברי רבינו ע"פ דברי הרא"ש שבת פכ"ב ס"ט שכתב דמה שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בתדרי חדרים הוא באיסור של תורה. ולכן אם האיסור לישראל לתת מלאכתו לגוי בשבת הוא מהתורה לא היו מתירין אף בביתו של גוי. וע"ע בט"ז סי' רמג סס"ק ג. 17 ונראה בביאור דבריו, דהך ילפוטא ילפינן לה ממשמעותא דקרא, שכתוב בלשון נפעל שמורה על עשייה ע"י אחרים (וכמ"ש בביאור מהר"ז), וא"ז דרשה שאפשר

השוכר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא

צ.

עין משפט
נר מצוה

והדשות. דישת שכלין בתרומה וזמערט כגון שהקדימו בשכלין:
אין עובר. כלל תחסום: המרכסות. משום דגמר מלאכתו למעשר
 משעת דישה: תרומה ומעשר. דתסת דייש לאו בתרומה ומעשר
 משעתו קרל דלין תרומה ומעשר כסמ אלא מן המירוח ואלין
 בדכתיב (במדבר יב) כדגן מן הגורן:
מפני מראות העין. אלא משן ואמרו
 עליו שהו מוסק: בול מלא אגרוק:
בטרספולן שפניה. שק לו טרספולן
 תולין צווארה והמאכל בתוכו ואוכלת:
 נכרי דהס כפרה של ישראל. אינן
 עובדים הצעלים שאמרו לו תחסום
 עליהם עבירת לא תחסום: גידולי
 תרומה. טורפה ויגלה הגידולין
 תרומה מדרבנן וזה אחד משמנה
 עשר דבר שרבו בית שמאי על בית
 הלל צליאות שבת (שבת ט:.) וכיון דלאו
 תרומה מדאורייתא היא קרינא ביה
 דיש קמתא: בשלמא גידולי תרומה
 תרומה. מדרבנן ואיטריין לאשמעינן
 דעובר: גידולי טבל. תבואה
 שגמרהו בכרי ורעה וקרינא הכרי
 הוא כשאר חולין ואוכל הימנה ערלי
 עד שימרו לכין דורעו כלל בטיל
 ליה איסוריה. ובתרומה הוא דגזור
 דמפרש התם גזירה משום תרומה
 כהורה נדי ישראל שמה יורענה
 להפטר שלל יחננה לכהן אי נמי
 משום תרומה שמה צדקה ולמה
 משיה לה ורעה ומי רבה ליה ידי
 תקלה: פלוגתא דרי אמאי ורי יהודה
 בקדושין (דף עג:.) ממון גבוה. ולא
 קרינא ביה צדיקות. וגבי תרומה
 מיתוקמא שהיתה פרה של ישראל
 שאסור להאכילה תרומה ואפילו אם
 דש צה כהן דתמיא' כהן ששכר פרה
 מישראל אע"פ שמונותיה עליו לא
 יאכילהה כרשיני תרומה: היכי דמי
 דליהו מעשר קודם לדישה: כגון
 שהקדימו. וקרא שס עליו בשכלין:
 ונל"י. כיון דשס מעשר עליו לרי
 יהודה נהי נמי דממון הדיוט הוא:
 הא צעי תומה. שאסור לאכלו חוץ
 לתומה ירושלים ויחיי אמי לאו דלא
 תחסום ודאי לאו דלא תוכל לאכול
 בשערין: צדי פאג: ה"ק. ה"ק. מלון
 של ירושלים שהסיפו עליו קרוי
 בית פאג. ונראה לי שהוא לטון
 כצדקה של עיר שונגלי' צלעו
 כדלמיין פרק קמח (דף עג:.) זה
 קנה חומר ובית פניה: כאן במעשר
 דמאי. דלמיה אלא מדרבנן. הגורק
 מעס הארץ שחייבו להפריש מעשר
 שני על הספק ולהעלותו לירושלים:
 אף הוא. ואמן כהן גדול בנמס'
 סוטה (דף מח:.) ניעול את הוידי.
 של מעשר ואפילו של חכמים שאין
 לומר צדקתי הקדש מן הצית וגם
 נתמיו לני לפי שלא היו נותנים
 מעשר ראשון לני שהלכות דתתמנא
 אמר לניס וקנסיהו עורא וזה
 לתו להביס: וגור על הדמאי.
 בלוקק מעס הארץ שיפריש הכל
 מספק מפני שהטבל עון מימה חוץ
 מן התרומה שלל גור להפרישה ולא
 גור על הדמאי לפי ששלת בכל נגול
 ישראל וראה שהיו עמי

והדשות בתרומה ומעשר *אינו עובר משום
 כל תחסום יאבל מפני מראית העין מביא
 בול מאותו המין ותולה לה בטרספולין שבפיה
 ר"ש בן יוחאי אומר מביא כרשינים ותולה
 לה שהכרשינים יפות לה מן הכל ורמינהו
 פרות המרכסות בתבואה אינו עובר משום כל
 תחסום והדשות בתרומה ומעשר עובר משום
 כל תחסום יוכרי הדש בפרתו של ישראל
 אינו עובר משום כל תחסום יושראל הדש
 בפרתו של נכרי עובר משום כל תחסום
 קשיא תרומה אחרומה קשיא מעשר אמעשר
 בשלמא תרומה אחרומה לא קשיא יכאן
 בתרומה כאן בגידולי תרומה אלא מעשר
 אמעשר קשיא וכי תימא מעשר אמעשר נמי
 לא קשיא כאן במעשר כאן בגידולי מעשר
 בשלמא יגידולי תרומה אלא יגידולי
 מעשר חולין יגהו דתנן גידולי ומבל
 יגידולי במעשר שני חולין אלא לא קשיא הא
 במעשר ראשון הא במעשר שני ואיבעית
 אימא הא והא במעשר שני ולא קשיא הא
 רבי מאיר הא רבי יהודה הא ר"מ *דאמר
 *מעשר א ממון גבוה הוא הא רבי יהודה
 דאמר מעשר שני ממון הדיוט הוא היכי דמי
 כגון שהקדימו בשבולין ולר' יהודה א והא
 בעי חומה כגון שדש לפנים מחומת בית
 פאג איבעית אימא לא קשיא יכאן במעשר
 ודאי כאן במעשר דמאי השתא דאתית
 להכי תרומה אחרומה נמי לא קשיא כאן
 בתרומת דמאי כאן בתרומת דמאי בשלמא
 מעשר דמאי איכא אלא תרומת דמאי מי
 איכא והתניא יאף הוא ביטל את הוידי
 יגודר על הרמאי לפי ששלת בכל גבול ישראל
 וראה שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה
 בלבד אלא לא קשיא *כאן בתרומת מעשר
 ודאי כאן בתרומת מעשר דמאי בעו מינה
 מרב ששת היתה אוכלת ומתרות מהו משום
 דמעלי לה הוא והא לא מעלי לה או דלמא
 דחויא ומצמיערא והא חויא ומצמיערא אמר
 להו רב ששת תניתוה רבי שמעון בן יוחי
 אומר מביא כרשינים ותולה לה שהכרשינים
 יפות לה מן הכל שמע מינה ימושום דמעלי
 לה הוא שמע מינה איבעיא להו מהו
 שיאמר אדם לנכרי תחסום פרחי ורוש בה מי
 אמרינן כי אמרינן *אמירה לנכרי שבות הני
 מילי לעגין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה
 דאיסור לאו לא או דלמא *לא שנת ת"ש
 נכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר
 משום כל תחסום מעבר הוא דלא עבר הא
 איסורא איכא בדין הוא דאיסורא נמי ליכא
 ואידי דתנא סיפא דישאל הדש בפרתו של
 נכרי עובר תנא רישא אינו עובר תא שמע
 דשלחו ליה לאבוח דשמואל הלין תורי
 דגנבין

והדשות בתרומה אינו עובר משום כל תחסום. פי'
 נקוטטרס דתסת דיש לאו היא תרומה ומעשר שאין
 רגילות להיות תרומה ומעשר אלא אחר מירוח תימה דל"כ אפילו
 ין חולין מתקונים לא יעבור דלין רגילות להיות מתקונים קודם
 מירוח ונראה דעממא משום דכתיב
 לישו דמשמע הראוי לו ומעשר ממון
 גבוה הוא ותרומה נמי לישראל אסור
 לימן לפני בהמתו ואפילו כן דוקא
 כרשינים שהוא מאכל בהמה מותר
 להאכילו ולא חטין משום הפסד תרומה
 וכן דריש בהדיא בנעילה (דף יג.
 וס ד"ה מלי) מדישו גבי הא דמין
 וכן פרה לא מאכל כרשיני הקדש:
גידולי מעשר חורין. ללא שייך
 לענין שמה ישה צירו
 ויצער בטומאה דלמה ישה כיון
 שיכול לפדותו ואפילו לקוח בכסף
 מעשר שנטמא דאית נפדה לרבי
 יהודה לא גזור על גידולין דליהו
 מעשר כיון דעיקר מעשר יס לו פדיון:
כאן במעשר ראשון דמיקרי דישו
כאן במעשר שני. דאפילו
 לרי יהודה אינו עובר חוץ לתומה
 דכפרין בסמון והא צעי תומה
 ותימה והלא אי לאו רעך היה אוכל
 פועל משל הקדש כי היכי דשני משל
 תצירו ולא היה גול וה"נ איז לן
 למימר דשרי חוץ לתומה דהא לרבי
 יהודה ממנו הוא יוכל לקדש בו
 האשה אפילו חוץ לתומה כדמשמע
 בקדושין (דף עג:.) וי"ל דאפילו הכי
 (לא) קרינן ציה לישו שלו ולא של
 רעך דה"נ אמרינן בסוף פרק
 חלק (פנהדרין דף קא:) דלכילי
 עלמא לא מיקרי שללה גבי עיר
 הנדמת ופטורה מן החלה ללא
 מיקרי עריסותיבס:
והי"ב דמי בשחקריבו בשבדין.
 תימה דמאי איטריין
 לפרוסי הכא היכי דמי דעד השתא
 נמי הו מיירי צהכי דהא צדידולי
 מעשר ליכא לחוקמה כלל:
אמר דהו תניתוה רבי שמעון בן
 יוחאי אומר. ורצנ לא
 פליגי עליה צמאי דמפרש טעמא
 משום דמעלי לה: **התוספת** פרחי
 ורוש בה. פירוש דרוש צמנאותמי
 דמרוית כחמירה לנכרי דבתבואת
 נכרי פשיטא דשרי כיון שאין ישראל
 נשכר בחסימה אלא חרצה מפסיד
 כמו שפשיטא שמתור לומר לנכרי
 אכול נבלה ומתאי טעמא נמי מותר
 לומר לנכרי צצבת הילך צצר ובשל
 לצרכך כשאין מוטל עליו לזונו דלין
 מרויח צבאות חמירה כלום ומינהו
 אמר ר"י דלא דמי לחומר לנכרי
 אכול נבלה דלא שייך חסם חמירה
 לנכרי שהישראל עלמו יכול לימן
 נבלה בפיו אבל הכא חומר דכר
 שאומר לנכרי לעשות הוא אינו יכול
 לעשות כמו לכלל או לחסום
 ומירושלמי דהטוקין גבי מחויקין די
 נכרים צצביעית דקאמר ל"ל חרוש
 צה טביאות ואנא נקיבנא לה מיין
 צמר צביעית חומר ר"י דלין רחיה
 דהתם לפי שהתחיל כבר למרוש מפני דרי שלולא **אבל** הכא
 דאיסור לאו שרי. אע"ג דנמס' מו"ק (דף יג.) אמרינן א צצביעית וחלו
 של מועד אסור חמירה לנכרי התם משום דצצבת ויר"ט חדל מילתא היא
 וגזרו אטו צצבת: **דגנבין** דהו ארמאי. צצאלמות דרב חמאי' מפרש
 שזי קוסטין דינר צצבס של צהמה צחוקה והכרי וגזב דלינר וחולש
 הים ומסרסו ולטון גנבין לחו לאו משמע הכי שלל צצבין לגזוב רב דלינר:

לענין רש"י

שונגלי' א צבלי'א.
 חומה המקיפה את העיר.
 רגילין ודילירין.
 לישלל (נאמר בפרד).

פי' מה
 ה' ויכ'ה
 נת וימל ט
 ושה פי'ג
 קג ויג
 סה ו ויג
 שזה בתרומה
 ו נכריס פי'
 ו נכריס פי'
 זלי דשבת
 ער פי' קלה

הב"ה

דלמך מעשר
 טג שם ור
 נביל וזתי ו
 פי:

הש"ס

בית סאג
 פי קסודרין
 פי דיה פמ
 עת ע"כ דיה
 תוב ר"ה
 רי אשו שבת
 כד פי"ב חב
 יין נבית ריש
 כללית:

שאלות ותשובות מהר"ח אור זרוע

למרנא ורבנא מהור"ר חיים אשכנזי בן מרנא ורבנא מהור"ר יצחק אור זרוע מווינא

בו נקבצו שו"ת אשר השיב המחבר לחכמי דורו וגאונים זמנו, וסובבים תולכים על ד' חלקי הש"ע. ודברים סתומים אשר עד כה לא נגה עליהם אור המכוון הברור יאיר המחבר אור נוגה עליהם כאשר עין הקורא יחזה משרים. ונוסף עליו חזונו ואיזה הערות ומראה מקומות בים התלמוד ובפוסקים מהרב המאוה"ג מהור"ר מרדכי מיכאל יפה בעל המחבר ספר בית מנחם ותשובות מהר"ם יפה.

הספר הזה היה ספון וטמון קרוב לשש מאות שנה ועתה בעזרת ד' הוצאתיו ממחשכי הנשיה

אני

יהודא בן אה"מ מהור"ר אלכסנדר ראזנברג זצ"ל מ"ם

נדפס

בלפסיא

שנת ה'שישי לפ"ק.

בדפוס האדון כ. ו. פוללראטח.

תעתיק

תעתיק

אבל לרקד לכחילה אפילו ע"י שנוי לא, ושמה
 יש לירא שיכוין מלאכתו צ"ט ובכתיבת מלה
 אין כל כך לירא שכלא זה נריך למלוח בכל יום
 ולכחוש צע"ט. ולפי דבריו נראה דלגבן ע"י שינוי
 שרי כגון שלא ישים החלב בצגד פשחן כדרך שטושין
 טברוג אלא בצגד למר או שינוי אחר וגם נ"ל שאין
 שינוי מועיל אלא כשגוף המלאכה נעשית ע"י שינוי
 כמו יונק דהוי כלאחר יד וכיוצא בזה אבל אם היה
 בשבת ומעמיד קדירה אלא האש כלאחר יד וכשהיא
 מחצשלת אין שום שינוי היה חייב. ועתה נראה
 מהביא דשוין את הקמת אגבא דפתורא ולא
 מרקדין דאין שום שינוי נעשה בהרקדה שכדרכו
 הוא מרקד רק שופל על הסולתן ולא חוץ
 כלי, אבל אם היה עושה, גוף בהרקדה על ידי שינוי
 הכי נמו דשרי מדחניא צחיספתא פלפלין כחצלין
 שבת הלל מחירין לדרך כדרך אף במדוך של אבן
 ביום טוב. הוכיח ר"י ז"ל דהא דאמר רב יהודה
 פרק חולין (ד' קמ"א) הני פלפלי מידק חדא חדא
 בקתא דסכינא שרי חרתי חרתי אסור רבא אמר
 כיון דמשיי אפילו טובא שרי דמיירי בשבת דצ"ט שרי
 אפילו כדרך. ולפי מגמגם שלא מנינו שהחירו
 רבותינו שום מלאכה על ידי שינוי בשבת ואפילו בורר
 דשריין לאלתר לאכול (שבת ע"ד א') פי' צספר
 המנוח דוקא אוכל מחוץ פסולת אבל פסולת מחוץ
 אוכל אפילו צידו לאלתר חייב. ואם היינו יכולין לומר
 דהביא דחולין מיירי צ"ט כדפרש"י ז"ל ור"ח ופר"ח
 ז"ל ושאלות דרב אחאי גאון ז"ל, ובמקום שגריך
 שינוי כגון דיטע מאי קדירה צעי לצשולי וידע מצעוד
 יום שגריך פלפלין והיה לו לדוכס מצערב אז אין
 מפיגין טעמם שבה נסחפקו החום סוף פ"ק דביצה אי
 פלפלין מפיגין טעמן אז לאו, ולא מלאו לה רחיה
 ברורה ויהא פי' החוספתא פלפלין הרי הם כחצלין
 לפי שרוב המאכלים טעוין פלפלין ודרך בני אדם
 לפלפל רוב מאכלים היה להחשיבו כמלה קמ"ל דלא
 אלא הם כחצלין ולמ"ד חצלין מפיגין טעמן מלה אין
 מפיג טעמו ופלפלין מפיגין טעמן מ"ח נריך שינוי
 לפלפלין כגון שמיד שקדש היום רולה לדוכס ובצבור
 שאם היה דכס קודם שקדש היום צשעה קטנה
 לא יפיגו טעמן ובה מיירי ההיא דחולין, אעפ"י
 שלשמיטה מיד כשקדש היום לא הייתי אוסר מהביא
 טעמא דמחוך שהותרה שמיטה לצורך הותרה
 נמי שלא לצורך ומטעם זה נחיר אפילו דבר דאפשר

לשמוע עדיו ואם לא יצא יקבלו עדות שלא צפניו,
 ומחוך כך נראה שאם סידר החוצע טענותיו צפניו
 ואין הנתבע רוצה להשיב אלא אומר לצ"ד הגדול
 קאזילנא אין זה קרוי פתחו לי' בדיניה עד אשר יטענו
 שניהם צפניו, כן השבתי להרב ר' חיים בן הר' יעקב
 מעיר זו בארץ בורגנא.

בב. בתב רבינו אבא מחרי ז"ל שרצינו שמחה
 ז"ל הורה הלכה למעשה לבטל מי חלב
 לכחילה ברוב בעלמא לפי שאיסורה דרבין ואינו חצין
 דפרק כל הבשר (ד' קיב) אסור רב נחמן להניח כדא
 דמילמא אלא כדא דמכא פירוש כותח בתיבה אחת
 דילמא לאו אדעתיא ויפול חן הכותח לחוך המלח
 ואחר כך יתן המלח לחצשיל של צשר ומה צכך והלא
 לכחילה יכול ליתן מעט כותח שאין צו חלב ממש
 אלא נסיוני דחלבא דהיינו מי חלב, ואי חשום דמילמא
 לטעמא עבדא וטעמא לא צטיל הרי פירשו החוס'
 דהיינו דוקא צמלה שגופי אסור כגון של הקדש וכיוצא
 צו אבל מלה וחצלין שנאסרו מחמת צליעה צטלי
 שאין כח לאסור יותר חן הנאסר, ולפי' השר מקולי
 ורצ"ב"א נראה שכתב צספר המנוח משום כיון
 שהמלח נמס ומולך איסורו עמו צבל הקדירה לא
 צטיל, ומיהו שמעתי חר' שמואל צ"ר אהרן צסס
 ספר יריאים שנסיוני דחלבא קודם שהרחיחן ויש צסס
 ממשות חלב הוו דאורייתא ואז נראה.

7. בתב צספר המנוח דחייא צמילתא כל מלאכה
 לא יעשה בהם לא מעשה אחת ולא יעשה
 לך חצרך ולא יעשה לך גוי ונראה לו שאינה אלא
 אסמכתא מדשריין ליתן כלים לכובס וכר וכן עורות
 לצדקן צצית הגוי ואי אסיר מדאורייתא לא היה ראוי
 לחלק צין צציתו של ישראל לצציתו של הגוי ומיהו
 לשון לא יעשה הכתוב צחורה משמע קלח שהיא דרשה
 גמורה ע"כ דבריו. ולי נראה שדרשה גמורה היא
 ואסירה מדאורייתא היכא דלא קנץ דברישראל קא טרם
 אבל היכא דקנץ גוי צדנפשיה קא טרם והיה מותר
 חן החורה אפילו צצית ישראל אלא שרבן המחירי
 ולא החירו אלא צציתו של גוי.

לא. בתב צספר המנוח מדשרו רב ושמואל (ביצה
 ד' י"ד) לכחוש מלה צ"ט על ידי שינוי
 דאלוי אלווי שמעיין דכל דבר אפילו אינו מפיג טעמו
 ואפשר לעשותו מעו"ט מותר לעשותו צ"ט ע"י שנוי
 ולריך ליישב למה אין מרקדין את הקמת על ידי
 שינוי דדוקא שינוי אגבא דפתורא (סס ד' כ"ט)

ספר
שאלות ותשובות

ארץ צבי

אשר הכינותי בעניי בחמלת די עלי
אריה צבי פרמער
אבד"ק קאזיגלוב – ר"מ בישיבת חכמי לובלין

לובלין

כדפוס של ר' עוזר צוועקין נ"י לובארטאווסקא 62

שנת תרצ"ט לפ"ק

וכעת נדפס מחדש
בתוספת הגהות והוספות מהגאון המחבר זצ"ל
על ידי
בן אחי הגאון המחבר זצ"ל
דב פרומר
קרית שמואל - חיפה

בני-ברק ה'תש"נ
וכעת נדפס מחדש בס"ד בשנת תשע"ט

הרמ"א ו'ל (ס' שכ"ה ס"י) דנוהגין לומר לנכרי להביא שכר או שאר דברים דרך כרמלית [ונד"מ שם כ' יותר מקילין גם דרך רה"ר ומש"כ ברמ"א דרך כרמלית היינו משום דיש סוברין דאין לנו היום רה"ר אבל באמת מקילין גם דרך רה"ר] ואע"פ שיש להחמיר אין למחות בידם וכי האחרונים הא דיש להחמיר משום דאין מתירין רק שבות דשבות במקום מלוה גמורה וכאן ליכא מלוה גמורה, ונלע"ד ללכאורה ק' למה אין מתירין לעולם שבות דאמירה לנכרי הרי הוא תמיד במקום מלוה דנכרי ששבת חיי"מ וא"כ מלוה שיטתה נכרי מלאכה בשבת, ומבואר בס' עשרה מאמרות מחק"ד ח"ג פי"ד וצפ"י יד יהודא שם דאפי"ו במקום מלוה של הנכרי ג"כ מותר אמירה לנכרי עיי"ש, אך איש עפ"מ דקיי"ל להלכה דאין מתירין רק שבות דשבות במקום מלוה ולא שבות אי"כ ממני"פ איש אם אומר לנכרי לעשות מלאכה דאורייתא אי"כ ליכא רק שבות אי"כ ואם מלווהו לעשות שבות דרבנן אי"כ לא נפיק בזה הנכרי כלל מידי נכרי ששבת כיון דמה"ת אין שם מלאכה עלי' עדיין חשיב שבות ואי"כ ל"ה במקום מלוה וא"ש :

המעמיד קדרה על האור הרי הכנסיל מתבטל מחמת העמדתו ממש כמו מחמת העמדה גדול ע"כ חשוב מלאכה עבירה אף בקטן שאינו מלווה על השבת כג"ל בנכרי [והתם יותר רבותא דנכרי ששבת חייב מיתה ואדרבא ר'ון המורה שלא ישבות מ"מ חשיב מלאכה עבירה *] כש"כ קטן דאף דאין מלוו' על השבת מ"מ חשיב עבירה] משא"כ במלאכת הולאה דאין האיכור בליאח החפץ לבד רק בלירוף האדם הולא וכיון דקטן אינו מוזהר על השבת והמורה לא דיברה מקטנים אי"כ קרא דאל ילא איש ממקומו קאי רק אגדול שלא ילא ממקומו עם החפץ ואי"כ קטן המוליא חפץ אין המלאכה נעשית כלל באופן שנעשית בגדול דהרי חסר חלק מן המלאכה דהיינו יליאח אדם גדול בשלמא בשאר מלאכה אף דקטן אינו מלווה ע"ז מ"מ עושה אותה מלאכה שהגדול מוזהר עלי' משא"כ כאן אינו עושה כלל מה שהגדול מוזהר עליו דהגדול אינו מוזהר רק על יליאח אדם גדול בלירוף החפץ וזה אינו נעשה ע"י הולאח קטן כלל ע"כ במלאכת הולאה מותר להאכילו בידים כיון דאין המלאכה נעשית כלל ע"י קטן כמו שנעשית ע"י גדול ודוק היטב :

ד עתה אבאר מה דלא התירו רק שבות דשבות במקום מלוה ולא שבות אי"כ דהנה צב"י אריז (ס' רמ"ג)

בשם סמ"ג כ' דאמירה לנכרי אסור מדכתיב לא יעשה מלאכה עיי"ש וק' ע"ז דאי"כ למה הולרנו חו"ל לאסור מלד אמירה לנכרי שבות היפ"ל דאסור מה"מ, ונלע"ד דכל זמן שלא אסרו חו"ל אמירה לנכרי ל"ה איסור מה"מ אך אחרי שגורו חו"ל שוב אסור מה"מ ג"כ מלד לא יעשה מלאכה ואבאר טעמי ונימוקי ואקדים דהנה דעת הרמב"ם פ"ה ממלוה ולוה דאם אומר לגוי בשליחות ישראל להלוות לו ברבית מעותיו של ישראל הוי ר"ק ויולאה בדיינין דיש שליחות לעכו"ם לחומרא והראשונים ז"ל הקשו ע"ז כיון דאין שליחות לעכו"ם רק לחומרא איך יהי זה רבית קלוזה ואנו יש חילוק מדאורייתא בין לחומרא בין לקולא ע' חוס' מולין (י"י) וע' שטמ"ק בב"מ (ע"א:) שהראשונים ז"ל תמחו בזה ועמ"ס אריז (ס' פ"ד) ונלע"ד בהקדם דעת הרמב"ם ז"ל עלמו בפיהמ"ש פ"ק דמולין במשנה דהשוחט בשבת דבאותו שמיטה נעשה מומר לע"ז ושחיטתו פסולה כמו שחיטת מומר והגאון רעק"א ז"ל בדו"ט בסוגי' דהשוחט בשבת וכן צמ"י רעק"א ליו"ד בהשמטות (לס' ב') הטלה בארובה מדברי רמב"ם ז"ל הכ"ל דגם באיסור דרבנן נעשה מומר עיי"ש וה"כ כשהישראל נעשה שליח להלוות לגוי ברבית כיון דיש שליחות לעכו"ם לחומרא נעשה מומר באיסור דבר וכו"ן דמומר באיסור דרבנן נמי חשיב מומר ומומר דיט כגוי לכמה דברים [שחיטת מומר פסולה הבא על המומר קנאין פוגעין בו ומומר אינו זוקק ליבוס, וע' אבני טור יו"ד (ס' ק"ט)] והרי כ' המ"ב דמנוי לגוי יש שליחות מה"מ וכיון דנעשה מומר לאותו דבר דיט כגוי לגבי אותו דבר ואף דאינו כמומר לכה"מ כולה מ"מ לענין אותו מעשה עלמו דינו כמומר וכע"ז בתוס' בב"מ (מ"ח:) ר"ה בעושה דאע"ג דלכל מילי חשיב עושה מעשה עמך מ"מ לגבי אותו דבר קרי' ביה אינו עושה מעשה עמך וכוה כתב הסמ"ע חו"מ

והא דיבמות (ק"ד.) דלמ"ד קטן אריז ב"ד מלווין להפרישו ה"ה דלר"ן להפרישו ממלאכת האללה אין סתירה לדבריי דסברתי הכ"ל תליא בזה עלמו אם ב"ד מלווין להפרישו או לא דלמ"ד קטן אריז ב"ד מ"ל ס"ל דמעשה הקטן צעלמו הוא מעשה איסור רק דאינו נעש משום דרחמנא חם עלי' כדאי' סנהדרין (כ"ה:) ולא בעבור שהוא עבירה אלא גדול רק קטן עלמו ג"כ נלטוו' ע"ז ומה דכתי' במורה אל ילא איש ממקומו גם קטן בכלל כמו דכ"ה גם לקטן גמורה למ"ד סנהדרין (כ"ה:) קטן ב"ח ורחמנא חם עלי' ומה"ט חשיב תקלה עיי"ש [והא דכתי' אל ילא איש דמשמע למעוטי קטן היינו מעונש אבל בכלל האיסור גם קטן אימנייה כמו דאי' בכה"מ להך סוגי' דסנהדרין] אבל למה דקיי"ל קטן אריז אין ב"ד ח"ל וע"כ דליה תקלה אלל קטן כלל דאינו בכלל הלוי רק נזה"כ דאסור להאכילו בידים וכע"ז מלאנו בגי"ת דאף דאינו מוזהר על השבת מ"מ אסור מה"מ לומר לו לעשות מלאכה לישראל ולדיעה אי' (בס' ר"ש ס"א) אפי' לא קיבל עליו ו' מלוות כל שהוא עבד ישראל אסור לומר לו לעשות מלאכה בשבת אף דהוא נכרי גמור לכ"ד זליה תקלה אללו דנכרי ששבת חיי"מ מ"מ אסור לישראל לומר לו לעשות מלאכה עבדו בשבת וכן בקטן בכל איסורין אף דעלם עשיית הקטן אינו תקלה ולא עבירה מ"מ אסור לגדול להאכילו בידים וכ"ז בכל איסורין משא"כ במלאכת הולאה דאין האיסור רק בלירוף האדם והמורה הרי לא דיברה רק מגדולים ואי"כ קרא דאל ילא לא קאי רק על גדול שלא ילא עם החפץ ממילא זה גדר מלאכת הולאה יליאח גדול עם החפץ ואי"כ קטן המוליא חפץ אינו עושה כלל אותה מלאכה שהגדול עושה ע"כ בזה מותר להאכילו בידים ודוק כנלע"ד ללמד זכות על מנהג ישראל, והוא ישר בס"ד :

ולכאורה יש ללמוד עוד זכות ע"פ הכ"ל על מה שנוהגין להוליא בש"ק ע"י נכרי כמו שהעיד

08/01/2020 09:00

(סי' ל"ד ס"ק כ"ה) בשם ממוקמי דאש"ג דבאיסור דרבנן
אין נפסל בלא הכרזה מ"מ באותו ערות שנעבורו נפסל
פסול בלא הכרזה, ומגוי לגוי יש שליחות ע"כ הוי
רבים קלילה וסמך לזה דהרי דעת המג"א (סי' קפ"ט)
דמותר לינו נעשה שליח דליח בן ברית וכיון דדינו כגוי
לענין שליחות ה"ה דממנו לגוי יש שליחות ידיעת ההפכים
א' וד"ל:

← **והנה** בשו"ת חת"ם (סי' פ"ד) הק' אם נימא דלרמב"ם
יש שליחות לנכרי מה"מ לחומרא א"כ למה
אמירה לנכרי בשבת רק שבות יהי' אסור מה"מ ומי'
דשאני שבת דהתורה לא הקפידה על גוף המלאכה רק על
שביחת האדם והאדם הרי שבות אש"ג דשש"כ מ"מ
המשלח יש לו מנוחה וזה עיקר תכלית שביחת שבת עיי"ש
ועתה מיושב היטב מש"כ הסמ"ג דעתה דכתיב לא יעשה
מלאכה וזה קאי על המלאכה עלמה לא על האדם
וא"כ מחמת פסוק זה שוב אסור אמירה לנכרי מלך יש
שליחות לעכו"ם לחומרא ואסור מה"מ, אך הרי באמת
ביארנו לעיל דגם הרמב"ם מודה דאין שליחות לעכו"ם כלל
מה"מ אך לחומרא רק בתר דגזור רבנן ואמור יש שליחות
לנכרי נעשה מותר לאותו דבר והוי כמו מנכרי לנכרי
דיש שליחות מה"מ וה"ג בנ"ד לענין שבת לולא דגזרו חז"ל
אמירה לנכרי שבות ליה שוב איסור באמירה לנכרי דאין
שליחות לעכו"ם אך בתר דגזור רבנן יש שליחות לנכרי
שוב אסור גם מה"מ מקרא לא יעשה מלאכה דכיון דעובר
איסור דרבנן ונעשה מותר לשבת באיסור דרבנן דהוי
כמותר לכה"מ כמ"ש רעק"א הג"ל אליבא דרמב"ם ואפי'
באותו דבר נעשה מותר לרמב"ם ומשיב מעשה זו מעשה
מותר וא"כ שוב אסור מה"מ דמגוי לגוי יש שליחות ושפיר
כ' סמ"ג דבתר דאמור רבנן אמירה לנכרי שבות יש בו
איסור דאורייתא מלך שליחות דמגוי לגוי יש שליחות וא"ש
בס"ד:

שוב מלאמי כדברי באבני גור יו"ד (סי' קכ"ד סק"ד)
שכ' להדיא כן דמותר לגוי יש שליחות וברוך
שכונתי לדעתו הק', שו"ר דכן מוכח להדיא במח"א ה'
שליחין ושותפין (סוף סי' י"ד) עשה דוק ותשכח:

ובזה מובן הא דלא התיירו שבות דאמירה לנכרי גרידא
במקום מלוא דבשבות דאמירה לעכו"ם לעולם
נעשה מזה איסור תורה מלך שליחות אך כשאומר לגוי
לעשות שבות דא"א שיהיה נעשה מזה איסור דאורייתא
דאפי' נימא שש"כ מ"מ אינו רק איסור דרבנן שפיר
מותר במקום מלוא כיון דהוא שבות דלית ביה מעשה
בגופי', וכי' במלאכה אחרת שייך לומר יש שליחות לנכרי
לחומרא משא"כ בהולאה דביארנו דהאיסור בצירוף עם
האדם לא בהחפץ לבד א"כ בודאי ל"ש בזה שליחות כלל
דדומה למלוא שבגופו דל"ש בו שליחות כמ"ש חוס' רי"ד
רפ"ב דקידושין ה"ג הוי מיורי דבגופי' שגופו יאל עם החפץ
וכיון דבזה ל"ש שליחות ולעולם אמירה לנכרי אינו נעשה
איסור דאורייתא רק נשאר שבות שפיר י"ל דמותר בו
שבות א' במקום מלוא, וכיון שזכר לזה שפיר יש להתיר

אמירה לנכרי בהולאה אפי' בלא מלוא משום דתמיד הוי
במקום מלוא דלא ישבותו דנכרי ששבת חיי"מ:

12

ואף דתוס' צ"ק (פ"י) מצוה להיפך דגם בהולאה
אסור אמירה לעכו"ם ואפי' במקום מלוא ואפי'
דרך כרמלית עיי"ש אי"ז סתירה לדברי דעת החוב'
דאפי' שבות דשבות אסור במקום מלוא עיי"ש אבל להלכה
דשבות דשבות במקום מלוא שרי י"ל דבהולאה אפי' ברה"ר
מותר אמירה לנכרי ומטעמא דאמרינן:

אך קשה על דברי חס"ם שרוך ר"פ מי שהחשיך דפריך
הכי שרי ליה למיתב כיון לנכרי ופירש"י הא הוי
שליחו לישראל בשבת הגה דגם בהולאה אסור אמירה לנכרי
ולא עוד אלא דבש"ס (י"ז:) בש"א אין מוכרין לנכרי ואין
טוענין עמו וכו' עד שניע למקום קרוב מבעו"י וכו'
התוס' דמיחלף בשליחו הגה מפורש דגם בהולאה אסור
אמירה לנכרי, והי' מקום לומר דשא"ה דהחשב מלך איסור
מעביר ד"א ברה"ר ובה ל"ש טעם הג"ל דזה אינו מקרא
דמעביר ד"א ברה"ר הלכתיא נמי י"ל דזה אינו מקרא
איש ממקומו וא"כ אין האיבור רק בחפץ המתפעל ודומה
לכל המלאכות, ומו דמעביר ד"א ברה"ר נראה דלא נסיק
הנכרי מכלל נכרי ששבת כיון דאינו בכלל ל"ש מלאכות
[בזה יש לפקפק דכיון דחייבין כרת וסקילה על מעביר ודאי
מלאכה הוא, אך כך י"ל כיון דאינו מה"מ מלאכה רק
מהלכה, ובז"כ ל"ח מלאכה י"ל דגם לענין נכרי ששבת ל"ח
מלאכה] ובס' בינה לעתים חידש דבז"כ ליכא איסור מעביר
ד"א ברה"ר דאינו בכלל מלאכה וכ"כ הגאון ברוך טעם
בהנהגות לס' טו"א רפ"ד דר"ה זכיון דלאו בכלל מלאכה
הוא אין הנכרי מקיים בזה עדיין קרא דלא ישבותו:

אך כ"ז לפלפול ולקושטא לא נהירא טעם זה להחיר
אמירה לנכרי בהולאה משום דהוי במקום מלוא
דנכרי דמלוא לעשות מלאכה בשבת, חדא דבצ"ק (ל"ח)
עמד והסירן ולאו סם מלוא עלה כחש"ל, ועוד דאולי
כבר עשה הנכרי מלאכה ונסיק כבר מידי נכרי ששבת
ע"כ לא שמיעא לי כלומר לא סבירא לי:

ונרע"ד היתר אחר דהנה הרב ז"ל (בס' רס"ג)
בקו"א (ובס"י ש"ה טע"ף כ"ט) כתב דאמירה
לנכרי שבות הוא משום דיש שליחות לעכו"ם לחומרא,
וא"כ חשבינן בהולאה כאלו הישראל עושה דשש"כ לפ"ז
בלע"ד דהיום דאין לנו רה"ר דאורייתא רק כרמלית דוחה
להא דאמרי' שבת (ק'): כמו בצרמלית ל"ג רבנן הי"ג אופן
הולאה כו' שהוא רק מלך שליחות ודאי לא עדיף מכחו
דמ"מ אינו עושה בידים ממש:

ובעי"ז כ' התה"ד דבעטול מותר אמירה לנכרי משום
דחשיב טלטול כלאחר יד אופן טלטול כזה ע"י
דיבור פיו, והי"ג חשיב הולאה בכחו כשמו"א החפץ ע"י
דיבור פיו, והא דאסור בכל השבוהין היינו משום דבכל
התורה כחו כגופו כדאיחא צ"ק (ט"ז:) ושם (יו"ד:) ובחולין
(ט"ז:) לענין שחיטה ובסנהדרין (ע"ז:) לענין רליחה וע'
חלקות (ח') ע"ז (ס') ולענין שבת עלמו מלינו כן כהא

דמשנה שבת (ק"ב.) הורק ועשה חזרה וע' שבת (ע"ד):
 וכ"מ אך לענין הולאה בכרמלית דמפורש אמרו כמו
 בכרמלית לא גזר רבנן ל"ש בזה לאסור מלך שליחות, אך
 תלי' בפלוגתא דהשו"ע והרמ"א (בס"י שני' ס"ג) ללהמחבר
 גם ברה"ר דידן שייך כמו בכרמלית לא גזר ולרמ"א דוקא
 בספינה שאינו סמוך לרה"ר אבל ברה"ר דידן אע"ג דהוי
 כרמלית מי"מ מחלף ברה"ר גמור שיש בו ס' רצוא כגון
 כעיר גדולה ע"כ ל"א בזה כמו בכרמלית לא גזר:

אך יש ליישב דהנה סברת הרמ"א הוא כעין סברת חוס'
 עירובין (ל"ג.) דאע"ג דל"ג על השבות ביהש"מ מ"מ
 כשקרוי לבוא לאיסור תורה גזרו ובעי"ז בריטב"א עירובין
 (ק"ב:) לענין אין שבות במקדש וה"ל לענין כמו בכרמלית
 ל"ג רבנן כשקרוי לבוא לידי איסור תורה גזרו לפ"ז י"ל
 דיון דע"פ רוב אין הנכרי מוליא להדיא מרה"י לרה"ר רק
 נושא מרה"י לרה"י דרך רה"ר דזוה ליכא איסור דאורייתא
 כמ"ש הרשב"א שבת (ל"ז.) וכיון דעכשו אין לנו רה"ר
 דאורייתא אי"כ הוי גזירה לגזירה והף דהרבה פעמים גזרו
 גם גזל"ג אבל עכ"פ הו לא מחלף ברה"ר דאורייתא דהרי
 ברע"י בילה (ב"י) קהב הטעם דאין גזרין גזירה לגזירה
 דכתיב ושמרתם את משמרתו ולא משמרת למשמרת ומינה
 דגזל"ג אינה משמרת לגוף הדאורייתא רק משמרת
 למשמרת וכן כ' להדיא התב"ש (ס"י י"ג סק"ט) דאפי'
 במקום שגזרו חז"ל גזירה לגזירה מ"מ אינו מקרא דשמרתם
 את משמרתו מטעם הנ"ל עיי"ש הנה חבואר דגזירה
 לגזירה לא מחלף כלל בגוף הדאורייתא אפי' במקום שגזרו
 וא"כ כאן דמוליא מרה"י לרה"י דרך רה"ר דידן דהוא
 כרמלית ונ"ל מחלף בדאורייתא טוב מוקמינן אדינא דכחו
 בכרמלית ל"ג רבנן וכמס"ל כנלע"ד נכון בעזה"י:

ולפי האמור יש עוד ללמוד זכות על המנהג להוליא
 בש"ק ע"י קטן דהנה יש שרלו ללמוד זכות מחמת
 דברי הרשב"א יבמות (ק"ד:) דאיסור דרבנן ספינן לקטן
 בידיים והיום אין לו דה"ר דאורייתא, וכבר נזכר היתר זה
 בשו"ת רעק"א (ס"י ע"ז) לענין טלטול הספרים לביהכ"ס
 ורעק"א דמה היתר זה דהר"ן כ' נפרק כל כחבי דאף
 לרשב"א לא ספינן ל"י איסורא רק ללרכו ולא ללרכנו

עיי"ש וכ"כ הרשב"א עלמו צפ' כל כחבי עיי"ש, ולכאורה
 קשה למה יהי' אסור ללרכנו כיון דאפי' לספות לו בידיים
 שרי והרשב"א כתב דחשיב כאלו אביו מלווה וקשה אפילו
 ללוות להדיא שרי:

אך לק"מ דניתן לו איסור בידיים ל"ח שליחו דארעא
 דנפשיה קעביד כיון שהוא להנאחו אבל ללוות לו
 לעשות איסור בשליחותו אסור וחו דברשב"א ר"פ מי
 שהחשיך ד"ה כשהיא מהלכת כ' הטעם משום לא תעשה
 מלאכה אמה ובכך הביאו המלא הרועים אות קטן אוכל
 נבילות:

ולכאורה קשה דא"כ אפי' אינו עושה ללרכנו יאסר
 לטעם זה ונ"ל דכשעושה הקטן לצורך עלמו
 ל"ח כלל שליח האב ואין לאב חלק במלאכתו כלל דהרי
 אמירה לנכרי אסור ג"כ מטעם שליחות כמ"ש הרב ז"ל
 (ס"י רס"ג) בקו"א ומ"מ מותר לומר לנכרי כבה דליקתך
 כדאיתא (בס"י ש"ז) ונמוס' צ"מ (ל') דמותר לומר לנכרי
 חסום פרתי ודו"ש חבואר כיון דלצורך עלמו הוא, וה"ג
 במחיל את בנו איסור ל"ח שליחו כלל ולא הוי בכלל לא
 חששה מלאכה אמה ובכך דהא אין לו שייכות למלאכה או
 כלל אך כשעושה לצורך האב או חשיב שליחו של אב ויש
 לאב חלק במלאכה ע"כ עובר בלאו דלא חששה מלאכה
 אמה ובכך דשניהם משתתפים במלאכה, נחלא דשני' איסור
 זה שעושה ללרכנו מהא דאסור לספות לו איסור בידיים
 להתם האיסור מפאת הקטן עלמו ולא מפאת האב כלל
 וזה נלמד תלזהזיר גדולים על הקטנים ואילו כשעושה
 ללרכנו האיסור מלך שיש לאב השתתפות במלאכה
 שעושה ללרכו נחלא האיסור מלך האב, לפ"ז ו"ל בהולאה
 ברה"ר דידן ממכ"פ מותר, מלך להזהיר גדולים כו' ל"ש
 דהרי איסור דרבנן ספינן ליה בידיים כמ"ש הרשב"א ואי
 משום דעושה ללרכנו דזה אסור גם באיסור דרבנן, הרי
 זה מפאת שחשיב שגם האב עושה וא"כ מותר ברה"ר
 דידן דכחו בכרמלית לא גזר רבנן דמה שהמעשה של שליח
 מתייחס למשלח לא עדיף מכחו והא דמבואר ביבמות
 (ק"י"ד.) דגם בהולאה לא ספינן לקטן. היינו ברה"ר
 דאורייתא דאז שויכי צ' הטעמים לאיסור אי' משום
 להזהיר וכו' ותו דעושה ללרכנו וכמו ברה"ר אסור
 משא"כ בכרמלית ליתנייהו לצי' הטעמים ודוק:

סימן ע"ו

בדין מחיצות בה"כ, ובדברי הב"ח חו"מ סי' צ"ו. ובדין מי ששכח והוציא
 חפציו לרה"ר

בין צ' חדרים מייחסין המחילה לחדר היותר חשיב [ולכא"ו]
 יש ללמדו מחלולת פ"ו מ"ד כותל שבין צ' בתים וכו'
 טומאה בא' מהן וכלים בכותל מחליו כלפי טומאה טמאים
 מחליו כלפי טהרה טהורין לפ"ז י"ל גם כאן דחליו שכלפי
 בה"כ שייך לכה"כ וחליו שכלפי הבית לבית. אך ז"א דהרי
 שם במשנה שלפני' כותל שהוא לאויר וטומאה בתוכו
 מחליו ולפנים הבית טמא וכו' מחליו ולחוץ הבית טהור

אשר נסתפק כח"ה במחילה בין בה"כ [שכבית] לבית אם
 מותר לקרות ק"ש נגדו ואם יכול להעמיד מחילה
 בסמוך לו להחיר לקרות כי בעירובין כ"ה דאם לא הרחיק
 מחילה שני' מראשונה ג"ט אין מחילה ע"ג מחילה עכ"ל
 זה כביר דנתי בזה ונלע"ד ללמדו מה' מזוזה דקיי"ל
 במזוזה הלך אחר הוכר ליר מ"מ אם חדר אי' יותר חשיב
 לעיקר תשמיש מייחסין הפתח לאחו חדר ה"ג במחילה

ספר

אוצר החכמה

תשובות חתם סופר

חלק אורה חיים

זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל

תשובות שאלות

לכל הדבר הקשה אשר הביאו אל משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא, מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוק"ל

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף, ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה, ושם חלקת מחוקק ספון, זי"ע

ערוך ומסודר במהדורה מחודשת
בהגחה מדוייקת, תיקונים נחוצים מראי מקומות
הערות והארות

עלידי

מכון להוצאת ספרים וחקר כתבייד על-שם
החתם סופר ז"ל, בעיה"ק ירושלים תובב"א

מהדורה חדשה ומתוקנת

שנת ה' תשס"ח לפ"ג

חפצתי מהרתי להשיבך, אשר ראיתך מנצח ומתגבר נגד למדן א' שכתבת שהי' רוצה להביא ראיה לשיטת רמב"ם פ"ה ממלוה ולוה [ה"ד] דיש שליח לנכרי לחומרא מן התורה, והביא ראיה מש"ס ע"ז נ"ג ע"ב דמדפלתו ישראל לעגל אמרינן שליחותיהו דישאל עבדי, ש"מ יש שליחות לנכרי לחומרא מן התורה, ודעתך לא כן, אלא שליחותי' דש"ס הוא לאו דוקא אלא ברשותיהו עבדי. והבאת דמיון מש"ס גיטין פ"ח ע"ב שליחותיהו עבדינן, פירש"י הם נתנו לנו רשות, אלו דברייך ובקשת להודיעך דעתי בזה:

ראשית דברים אומר כי אינני מסכים בגוף הכוונה ברמב"ם שיסבור שליחות לנכרי לחומרא דאורייתא. ובפ"ה מהל' מלוה ולוה לא הזכיר אלא שס"ל דהוה רבית קצוצה ויוצאה בדיינים, אבל לא הזכיר ה"ה עליו שהוא דאורייתא אלא שלרש"י ורמב"ן ורשב"א אינה יוצאה כיון שהוא רק דרבנן ולרמב"ם יוצאה, ואי אפשר לומר בשום אופן שיהיה מן התורה יש שליחות לנכרי להחמיר, והיינו צריכים לומר נמי דס"ל לרמב"ם יש שליחות לדבר עבירה היכי שאין השליח בר חיובא, וכרמ"א ח"מ רס"י קפ"ב, א"כ האומר לנכרי חסום פרתי ודוש בה דישתי או האומר לנכרי סרס בהמה שלי עובר על לאו דאורייתא, והרואה בעין אמת ברמב"ם ס"פ ט"ז מאיסורי ביאה ופ' י"ג משכירות הלכה ג' ובה"ה וכ"מ שם יראה שאינו אלא איסור דרבנן, וכבר עמד בכיוצא בזה הגאון מהו' העשיל ז"ל בשו"ת פני יהושע ח"י"ד סס"י ג' אש"ס דב"מ צ' ע"א וע"ב → למ"ד יש שליחות לנכרי לחומרא מדרבנן מיהת מאי קא מיבעי ליה התם בחסימה וסירוס תיפוק ליה משום שליחות דמדרבנן מיהת אסור, ות"י דשמעתין אזלא למ"ד אין שליח לדבר עבירה אפילו השליח אינו בר חיובא ע"ש, אבל אי נימא לרמב"ם ריבית קצוצה היא מן התורה א"כ ס"ל יש שליח לדבר עבירה היכי שאינו בר חיובא ויש שליחות לחומרא מן התורה לנכרי אם כן האומר לנכרי לחסום ולסרוס עובר בלאו דאורייתא לרמב"ם וזה אין במשמע לשונו בשום אופן:

אבל מ"ש הרמב"ם דיוצא בדיינים היינו משום דס"ל כל האיסורים הנעשים באמצעות נכרים אסרו חז"ל אפי' בדיעבד, כגוי המבשל בשבת לצורך ישראל אפילו אם מביא חוץ לתחום, וגוי המסרס אפילו ע"י הערמה קנסו לאיסורא, מאי שנא רבית. ולהחולקים צ"ל איסורא דשבת שאני שהחמירו בהן

דמחמר, ומש"ה נהי דבשבת אסור להניחו עליו משום לא תאכילום, מ"מ כשמניחו עליו ערב שבת סמוך לחשיכה אע"ג דהוי ליה כמעמידו סמוך לנבלה ממש מ"מ אין בכך כלום, ובשבת אע"ג שרואהו עומד לפוש וחוזר ועוקר והולך אין צריך להפרישו, ורשב"א נמי לא פליג אלא משום דה"ל עשה על דעת אביו אבל בלאו הכי לא איכפת, אע"ג דהוי ליה כמעמידו אצל נבלה ויודע בודאי שיאכל שהרי נותנו עליו סמוך לחשיכה ממש מ"מ מותר. והנה להמהרא"י בפסקיו הנ"ל דס"ל דשוטה דלא אתי לכלל דעת מותר ולית ביה משום לא תאכילום ומשום עשה על דעת אביו נמי לא שייך ביה, א"כ בשוטה מותר בכל ענין ולא דמי שוטה וקטן אהרדי, וצ"ע קצת:

מ"מ בהא סלקינן דלרוב הפוסקים משמע בפשיטות דבמה שמעמידו אצל נכרים אינו כמאכילו בידים וכן כתב רי"ו סוף ח"א אלא שהצריך שיהיה קצת חולה כמ"ש מג"א [סי' שמ"ג סק"ג] בשמו, אבל בנוסחא שלפנינו כ' בשם הרמ"ה ז"ל: אין למחות בגויות המאכילות אותו נבילות אבל אין לומר לגוי להאכילו דבר איסור וכו' עכ"ל, והכא נמי בנדון שלפנינו אין אומר דבר אלא שמשכירו לרפאותו ולזונו ובמה שירצה וה"ל כמעמיד אצל נבילה או כנותן לו ערב שבת עם חשיכה אע"פ שודאי ילך בשבת ויוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים וד' אמות ברשות הרבים מ"מ שרי אי לא עביד על דעת אביו, א"כ הכי שרי ובתנאי שכשיגיע לבן י"ג שנים ויום א' יוציאוהו משם עכ"פ, זה נלע"ד מעיקר הדין, ומ"מ העידו קדמונינו ז"ל שע"י מאכלות אסורות בנערות מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע, עדיין אני אומר מוטב שיהיה שוטה כל ימיו וכו':

וד' יחגנו דעה בינה והשכל ויראנו נפלאות מתורתו הקדושה. הכ"ד א"ג חותם בברכה:

משה"ק סופר מפפ"מ

תשובה פד

שיל"ת, פ"ב יום א' כ"ה שבט תקפב"ל.
שלום וכ"ט ליי"נ תלמידי הב"ח המופלג בחיורי רצחה נפשי הותיק כ"ה ליפמאן ג"י:

76 גי"ה הגיעני יום ה' העבר ויש לי להשיב כמה שאלות נחוצים למעשה אך לעשות רצונך

16

הנה מ"ש מעלתך דכגיטין פ"ח ע"ב אנן שליחותייהו עבדי פירש"י נקיטת רשות בעלמא, יפה כתבת, דהתם מוכרח לפרש כן דאי אפשר לומר שליחות ממש ונהי' שלוחם כמותם ממש מדין שליחות ועשו אותנו שליח לכל המקראות המאורעות עד סוף ימי הגלות עד יחזור עטרה במהרה בימינו, עיין נזיר י"ב ע"א כי עביד איניש שליח ובתוס' שם סוף ע"א, ועיין לשון הרי"ף פ"ב דקידושין קודם משנה דסבלונות ע"ש, וא"כ איך אפשר שנהי' אנן בתראי שלוחי דקמאי במאי דאינהו לא הוה מצי עבדי, עיין גיטין פ"ח ע"ב לשון תוס' ד"ה במילתא דשכיחא וכו'. ועוד, כבר מתו המשלחין ועדיין לא נולדו השלוחים ושליחות כזה לא מצינו, ועיין פ"ק דגיטין [י"ד ע"ב] דגבי מת משלח אי לא הולך כוכי או מצוה לקיים דברי המת (משום) [מש]מת בטיל שליחותו, וע"כ שליחותייהו נקיטת רשות הוא ולא שליח ממש ויפה כוונת:

אך אין מזה הכרח דגם שליחותייהו דמס' ע"ז נ"ג ע"ב יהיה רשות בעלמא, ולכאורה יש להוכיח בהיפוך דעכ"פ למ"ד יש שליחות לנכרי להחמיר מדרבנן בעלמא, מוכרח דהתם מטעם שליחות גמור אסור ויהיה הכרח לאותה שיטה. והוא, דלכאורה אי סלקא דעתך ישראל שזקף לבינה להשתחות וכו' נקיטת רשות לנכרי בעלמא הוא אבל אינו נעשה שלוחו ממש משום שאין שליחות לנכרי אפילו להחמיר, א"כ מנ"ל למילף מאשירה דילמא שליחות ממש בעיא והתם בעובדי עגל היו גידונין כבני נח, עיין לשון רש"י יומא ס"ו ע"ב ד"ה זיבח וקיטר וכו' שדבריו צ"ע, תינח למ"ד כללות נאמרו בסיני ולא פרטות, אך אנן קיי"ל כר"ע בחגיגה וי"ו ע"ב כללות ופרטות נאמרו בסיני וכבר נתפרשו ד' מיתות ב"ד, וצ"ל כיון ששיבך הלוחות שידונו כפנויה ולא כארוסה היה להם דין בן נח ולא כישאל, ולחד דיעה ב"ג נעשו שלוחים זה לזה מן התורה, עיין ש"ך ח"מ סי' רמ"ג סק"ה ומג"א סי' תמ"ח סק"ד. ולענ"ד דבדיני בן נח אי נעשו שליח אין חילוק בין דבר עבירה בעבירה שלהם ובין שארי שליחות, דבישראל גלי קרא ב' כתובים הבאים כאחד מעילה וטביחה ולא בב"ג, כי טעם דברי הרב ודברי התלמיד וכו' אינו עיקר אלא גזירת הכתוב הוא מטעם ב' כתובים כמ"ש והעלה ש"ך [חו"מ סי' שמ"ח סק"ו], וא"כ בב"ג לא שייך זה, ומעתה אי ס"ד אין שליחות לגוי אפילו לתומרא א"כ דילמא בעגל דהו"ל דין

חכמים, וסרוס היינו משום שהערים החמירו טפי (מאותו) [מעושה] איסור להדיא כמבואר בביצה י"ז ע"ב, כנ"ל טעם פלוגתתם, ולעולם לא עלה על דעת הרמב"ם שיהיה שליח לנכרי מדאורייתא, ועיין מתק לשון רש"י ב"מ ע"א ע"ב ד"ה בשלמא וכו' ועיין פי' דבריו בדברי מו"ז הגאון מהרש"ך זצ"ל. והנה הגאון בתשו' פ"י הנ"ל הקשה למ"ד בב"מ י' ע"ב דלאו בר חיובא מחייב שולחו אי ס"ד יש שליחות לנכרי מדרבנן מה יענה הך מ"ד בכולי תלמודא דאמרינן אמירה לנכרי בשבת שבות תיפוק לי' משום שליחות, ולא תירץ כלום. ומאז כתבתי בחידושי וכן הוא מוסכם בדעתי בלי ספק, דלענין מנוחת שבת לא שייך שיהיה שלוחו כמותו דהתורה הקפידה על מנוחת גופו של ישראל ולא אגוף המלאכה. והסברתי זה בטוב ולא אאריך עתה כי כעת מצאתי הגאון בית מאיר כתב ס"ס ה' והסביר זה התירוץ בעצמו, אלא שכתב רש"י ר"פ מי שהחשיך [קנ"ג ע"א] פירש אקושיית ש"ס מה טעמא שרי ליה רבנן הא נעשה שלוחו לישא בשבת עכ"ל, וכתב הגאון דרש"י דס"ל דאמירה לנכרי בערב שבת לעשות בשבת אינו שבות משו"ה הוצרך לפרש משום שליחות ולטעמו דמדרבנן יש שליחות לנכרי להחמיר, מ"מ מבואר דס"ל לרש"י דגם במנוחת שבת שייך שליחות א"כ תיהדר קושיא הנ"ל להך מ"ד. ותירץ הגאון ז"ל אין הכי נמי הוה מצי למימר בכל אמירה לנכרי בשבת משום שליחות, אלא נקטי' איסור אמירה דחמיר טפי בעיני דרבנן מאיסור שליחות דרבנן, אלו דבריו ז"ל. וצריך אני לפרש משום הכי חמירא להו לחז"ל איסור אמירה דישאל בעצמו עובר על ודבר דבר שלא יהיה דבורו של שבת כדבורו של חול:

והנה אי נימא לרמב"ם יש שליחות להחמיר מן התורה בוודאי קשי' כנ"ל דהרי שליחות דאורייתא חמיר מאמירה. מיהו לזה י"ל דרמב"ם ס"ל כסברא ראשונה דבשבת לא שייך שליחות במנוחת הגוף, וקושיית הגמרא ר"פ מי שהחשיך מ"ט שרי ליה רבנן אין הקושיא מטעם דעביד שליחותיה אלא מטעם אמירה לנכרי בערב שבת לעשות בשבת, ודלא כרש"י, ועיין ר"ן שם וק"ל. מ"מ סליקנא דגם לרמב"ם אין שליחות מדאורייתא אלא מדרבנן, זהו מה שנלע"ד בכוונת הרמב"ם. ועתה אדבר לפי כוונת האומר דרמב"ם ס"ל מדאורייתא יש שליחות להחמיר:

17

שזה ההפרש בין זכין לחבין דאפילו מגלה דעתי לסוף דניחא ליה בהאי מילתא כיון דבאמת חובה הוא לו אינו נעשה שליח בלא ציווי המשלח, וכן כתב ה"ה פ"ד מזכ"י ומתנה הלכה ב' ע"ש, ע"כ אי אפשר בשום אופן שיהיה זה מטעם שליחות אלא נקיטות רשות בעלמא, וזה מה שרצינו לבאר:

משה"ק סופר מפפ"מ

תשובה פה

שיל"ת, פ"ב יום ב' כ"ו למב"י קפ"ח לפ"ק.

שלום וכ"מ לה"ה הרב המאה"ג מעוז ומגדל חריף בעל פיפיות, מלחעות כפירים לו ושינו אריות, כש"ת מו"ה ליפמן נ"י אבד"ק דרעזין יע"א:

נתכבדתי בכבוד תורתו וגם כי אין דרכי להשיב על פלפולא ודבר שאינו נוגע להלכה ולמעשה וגם כי עתה עת האסף צאן קדשים בלימוד הלוי"ת מ"מ לאו אורח ארעא למיקם גברא רבא אבראי, עיינתי קצת ואמרתי להשיב הפעם מפני הכבוד ואתוה דעתי במקצת ענינים אלו הנאמרים בעמוד ראשון שבמכתבו. וכה אמרתי עם הספר בחי', דברי הרשב"א שבכ"מ רפ"ב משבת צע"ג מה ראה לדמות שבת לטומאה וכי בחדא מחתא מחתינהו דילמא טומאה דחוייה ושבת הותרה ומה ענין עבודה לפיקוח נפש דילמא לענין א' מהם הוא דחוי' ולאידך הותרה, וש"ס ערוך ס"פ טרף בקלפי [יומא מ"ו ע"ב] לחלק לענין עבודה בין שבת דהותרה ובין טומאה דדחוייה, ובענין פיקוח נפש ס"ל להר"מ מר"ב שברא"ש ס"פ י"ה"כ [סי' י"ד] ובטור או"ח סי' שכ"ח דכל המצות דחויים ושבת הותרה דה"ל שבת לענין פיקוח נפש כ"ט לענין אוכל נפש. והטעם לכאורה, דדחית כל התורה נפקא מוחי בהם ואינו אלא דחיה ובשבת יתר עליהן קרא ושמרו בני ישראל את השבת לומר דהותרה. אלא לפי"ז תרווייהו צריכי וצ"ע בימא פ"ה ע"ב טבא חדא פלפולא חריפתא וכו', הא תרווייהו צריכי, ויעיין עוד שם פ"ה ע"א תוס' ד"ה ולפקח וכו' משמע מדבריהם דוקא מוחי בהם יליף זה אבל מושמרו לא הוה ידעינן זה, והדין גותן, דהרי האי תינוק מושלך בעיר שרוב עכו"ם כשיגדל אוכל נבילות ויחלל שבת דהרי דינו כגוי ואיך נחלל עליו שבת מקרא דושמרו שישמור שבתות הרבה

בן נח נעשו אמוריים שלוחים ואפילו לדבר עבירה ונאסרו האילנות, משא"כ ישראל שזקף לבניה ובא נכרי והשתחוה שאינו נעשה שלוחו של ישראל מנ"ל שבגילוי דעת דניחא ליה סגי ומנ"ל להשי"ס להוכיח, אע"כ יש להוכיח מזה דעכ"פ מדרבנן נעשה גוי שלוחו של ישראל ולדבר עבירה נמי להחמיר על כל פנים מדרבנן נעשה שליח, ואם כן ישראל שזקף לבניה להשתחוה נעשה גוי שלוחו מדרבנן ונאסרה הלבינה מדרבנן כן נ"ל. מיהו לרש"י לא יתכן זה, דע"כ ס"ל דעכ"פ אין שליח לדבר עבירה כלל אפילו לחומרא כמבואר במ"ש רמ"א בשמו ביו"ד סי' ק"ס [סעיף ט"ז] וש"ך ס"ק כ"ב שם. ועוד, אי נימא דאיכא מ"ד דיש שליחות לגוי מן התורה להחמיר נמי לא יצדקו דברינו הנ"ל, דאין שליח לדבר עבירה בוודאי אין חלוק מן התורה בין להחמיר בין להקל כמבואר מילפותא דב' כתובים מעילה וטביחה מכירה, ובע"ז גם כן בר חיובא ואפילו בשיתוף כמו שכבר האריך והוכיח בשו"ת מעיל צדקה [סי' כ"ב] ועיין בפרי מגדים או"ח סי' קנ"ו [א"א סק"ב] וע"כ אין לדברים הנ"ל עיקר לבנות בנין על דברי אגדה הנ"ל ועיין יומא ס"ו ע"ב הנ"ל במהרש"א ח"א וק"ל:

וממקומו מבואר דע"כ לא מטעם שליחות אתאינן עלה, דבין אי נימא שעשה הגוי שליח להשתחוות עבורו לע"ז או שנימא שעשאו שליח לחזור א' ולהקדיש שלו לע"ז שניהם לא יתכנו, אם לעשות שליח להשתחוות לע"ז לא מצינו שלוחו כמותו במה שנעשה בגוף אדם כאילו רוצה לשלוח להשתחוות לראות בעזרה או להניח תפילין עבורו, כל שנעשה בגוף אדם לא נעשה שליח כמותו אפילו לדבר מצוה מכ"ש לדבר עבירה, וכבר האריך בזה בס' כפות תמרים בסוכה מ"א ע"ב. ומיהו בעובדי עגל י"ל שנעשו שלוחים בזביחה וזריקה לע"ז אבל ש"ס מיירי מזקף לבניה להשתחוות לה, בהשתחואה מיהת לא אשכחן, ולעשות שליח לאסור שלו ולהזמינו ולהכינו לע"ז נמי ליתא, דאין אדם יכול לומר הקדש ככרי עבורי לגבוה כמ"ש ר"ן פ"ק דפסחים גבי ביטול חמץ ע"י שליח ועיין ט"ז א"ח סי' תל"ד ס"ק ו', ובר מן דין הא לא ציוה בפירוש השתחוה ואסור עבורי לבניה זו או אשירות אלו אלא אנו אומרים דניחא להו בגווייהו ואיך נעשו שלוחים בלא ציווי המשלח הא אין חבין לאדם אלא בפניו, ופי' רמב"ן

שאלות ותשובות

אבני נזר

תאריך: 31/08/2018

יורה דעה חלק א'

מאת כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבנו הרב הגאון
הקדוש שר התורה ויראת ה' מהורה מאורן של ישראל
מרן אברהם זצוקללה"ה בעהמח"ס אנלי טל

אשר שימש בכתר הרבנות בק"ק פארצאווי, קראשנעוויטץ,
נאשעלסק, סאכטשאב, ואור תורתו זרח על כל כנפות הארץ,
בן הרב הגאון הצדיק המפורסם חסידא ופרישא מו"ה זאב נחום
זצוקללה"ה אבד"ק ביאלא בעהמח"ס אגודת אונג, חתנו ותלמידו
של הרב הגאון האלקי קודש קדשים מלאך ה' צבאות נורא מאד
האדומו"ר הגדול מרן מנחם מענדל זצוקללה"ה מקאצק.

19

ב) גם מ"ש מעכ"ח דמשכח ע"ו של ישראל דצדק לא חשיב מומר. הלא משעה שעשאה עובר בלאו ללא חששו לכס. מיהו הא יש לדחות לפמ"ש במשנת חכמים הן בחילול שבת הן בע"ז אפטר ללא חשיב מומר באיסור לאו. וראייתו מפ' כלל גדול [ע:] הויד בלאו ושגג בכרת חייב הטאת ואי חשיב מומר האריך מיימי קרבן [וראייתו אינה מכוונת דמי אמר לו שהי' צפרהסיה] ובאמת לפי דעתי גם רא"י ראשונה (שצדק אות א') היינו יכולין לדחות דה"י שם גיפוף ונישוק. שמה בלבד. וכל אלה לא חשיבי מומרים לדעת המשנת חכמים:

ג) אולם לדעתי אף אם נודה לו בשבת. אבל לא בע"ז דכל שמאמינים בה בלבד הוא מומר. ועי' בע"ז (דף נ"ד.) ברש"י ד"ה ודאי ישראל הוא ופלת לה ברצון שפי' א"א שלא יהי' אחד שנוטה לכו אחר ע"ו. ומשמע שם דהוה תחילה מומר ואח"כ פלח לרצון. ודאי גם בגיפוף ונישוק וכיוצא חשיב מומר:

ד) מבל הנ"ל לדעתי הדבר ברור דע"ו של ישראל מומר אין → לו ביטול. ואף הדרישה והנקה"כ מודים בזה. ומה שיש להסתפק. במומר שעשה ע"ו ולא עבדה דנאסרת מיד יש לספק אם יש לה ביטול [עי' לעיל סי' קכ"ב סק"ו] [ומשמע לי מהט"ו (סי' קל"ט ס"ק א') דטעמא דדרישה דישאל אין חזקה שיעבד א"כ ודאי אין לה ביטול. אולם בזה יפה כתב הט"ו דאין לנו לדרוש טעמא דקרא]. וי"ל דתלוי במחלוקת התנאים בחוספתא שהביא הר"ש (פ"ה דכלים משנה י"א) בכלי שיש לו דין כלי חרס ודין כלי מחכות אם נטמא בתורת כלי חרס אם נטמא ככלי מחכות. וכן להיפוך רבי מטמא ור' ישמעאל בר' מטהר. ולפי הכלל הלכה כרבי מחזירו אף בזה נראה דאין לו ביטול. ולפי"ז יש להביא רא"י קצת לדעת הדרישה והש"ך דקשה בש"ס הנ"ל מדפלחו ישראל לעגל גלו דעמיהו דניחא להו ושליוחמיהו עבדו. וקשה הא אין שליחות לנכרי. וצויתר קשה לפמ"ש הריטב"א בשם הרמב"ן [עי' נג.] ללא מיקרי ע"ו של ישראל אלא"כ עבדה על ידו או ע"י שלוחו. ומה מועיל ע"י שלוחו הא אין שליחות לנכרי. ועי' אבני מלואים (סי' ה') [וחי' הסוס] רי"ד ע"ו אין מספיק לשיטת הרמב"ן [הוא] ולדעת הדרישה והש"ך דמומר דינו כגוי. וגוי לגוי יש שליחות וחשיב כאלו עבדה בעצמו ואין לה ביטול. דמ"מ ישראל הוא. וכעין דברי רבי בחוספתא הנ"ל. אשים קנאי למלין:

ידידו הרו"ש הק' אברהם:

סימן קכב

א) כתב בהגהות אשר"י (פ"ק דע"ו [סי' נ"ב]) בשם רבינו אפרים ב"ר יצחק שאם שכר ישראל ציה מעכו"ס אסור לישראל להניח לגוי שיכניס [כ"ה באו"ו] ע"ו בתוכו וכן אם שכר בהמה וחמר אחרי" בשבת חייב הטאת דשכירות קונה הנת.

ט) ולבאורה יש לומר עוד נ"מ דמשום לפני עור יש מקום להקל לפי דברי ד"מ (סי' קנ"א) וש"ך (שם סק"ו) דבזה"ו אין לאסור למכור לגוים מידי דהקרבנה כיון שכוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמתחפין שם שמים ודבר אחר וב"נ אין מוזהרין על שיחוף. וי"ל דה"ה ב"נ העושה פסל לעצמו שלא לעבוד הפסל לבדו רק לשחק הפסל עם שם שמים אין עובר. משא"כ אם האיסור משום ישראל בעצמו שחשיב עושה פסל לגוי ובישראל חשיב שיחוף ע"ו. ולפי"ז לדעת הד"מ וש"ך הנ"ל משום אונס אחר ג"כ הי' מותר. דבזה משום לפני עור ליכא. דלגבי גוי לא חשיב שיחוף ע"ו. ומשום לתא דחשיב ישראל עושה אין איסור. דבאונס לא חשיב הגורם כעושה:

י) אך נראה שגם משום לפני עור איכא. דבשלמא כשמקריב לשם שמים ולשם פסל אינו עובר על ההקרבנה אבל מ"מ עובר על עשיית הפסל דסוף סוף הפסל בפני עצמו הוא ע"ו אף שההקרבנה לשניהם:

העולה מזה שחלילה להחיר כ"א במקום סכנה ממש וא"א להנצל באופן אחר כגון ע"י ממון וכדומה:
ידידו הרו"ש הק' אברהם:

סימן קכד

ב"ה

לכבוד ידיד נפשי הרב הגאון הגדול חסיד ועניו ג"י ע"ה פ"ה בקש"ת מו"ה חיים אלעזר ג"י אבר"ק קאליש י"ע.א.

א) הנה מעכ"ח נסתפק לדעת הנקה"כ [סי' קל"ט] שהסכים עם הדרישה במומר. דנאסר ע"ו שלו מיכף כשעשאה. ולמד מהרמב"ם [עכו"ס פ"ב ה"ה] דעובד ע"ו הוא כגוי לכל דבריו. ומראי' זו למד מעכ"ח דה"ה דיט' לו ביטול. ולא כן עמדי. דהנה דינו ג"כ כישאל לכל דבריו. והוא ש"ס ערוכה צפ' החולץ (מ"ו): טבל ועלה הרי הוא כישאל לכל דבריו. ואמרינן שם למאי הילכתא דאי הדר ב"י וקידש בת ישראל. ישראל מומר קרינן ב"י וקדושו קדושין. וצדקושין (דף י"ח.) ודילמא ישראל מומר שאני. ומזה למדו הפוסקים (בסי' רפ"ג) דמומר יורש את אביו ישראל ד"ת. ובדין מומר אם זוקק ליבוס. דיט' פוסקים [עי' מרוה"ד סי' רי"ט כ"ג] שאינו זוקק משום דקנאים פוגעין בו כמו בנא על ארמית ובמקום ערוה קאי. הרי דס"ל דינו כישאל בעלמותו שזוקק ומ"מ דינו כעכו"ס ג"כ דקנאים פוגעין בו וממילא אינו זוקק. ובנ"ד יש לנו רא"י מהש"ס ע"ו (דף נ"ג:) ואי משום הנך דמעיקרא בביטולא בעלמא סגי להו אלא מדפלחו ישראל לעגל כו' והרי באומה שעה היו מומרין כלאיחא בשבת (דף פ"ו.) כל הסורה כולה כאן ישראל מומרים כו'. ואף ללאחר שחזרו ישראל בהשונה היו ע"ו של ישראל. מ"מ לא הו' אלא כע"ו שזכה ישראל דמה"ח יש לה ביטול להרמב"ן [עי' נג.]:

ספר

מחנה אפרים

התנועה

אוצר החכמה

והוא חיבור נפלא הפלא ופלא
משאלות ותשובות וחידושי דינים
בסידור יפה סובב הולך על סדר הרמב"ם ז"ל

הכינו וגם חקרו התייר הגדול מופת הדור והדרו
הרב המופלא שבסנהדרין
כמוהר"ר אפרים בכמה"ר אהרן נבון תנצב"ה:

בהוצאה חדשה מפוארת עם
תיקונים רבים על פי דפוס ראשון
על ידי

ירושלים ה'תשע"א

נכסיה הרי זה זכה לו דזכין לאדם שלא בפניו והוי כאלו תפס המלוה בעצמו, מוכח מהכא דכל היכא דניחא ליה למלוה יכולים אחרים לזכות למלוה שלא מדעת הלוה:

והא דאמרינן בפ"ק דגיטין גבי הולך מנה לפלו' שאני חייב לו דכ"ע הולך כזכי דמי, ומ"ד אם בא לחזור חוזר ה"ט דמתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר, ואפילו מאן דפליג עליה ואמר דאינו חוזר היינו משום דס"ל דהולך כזכי דמי, הא לאו הכי יכול לחזור ואין השליח יכול לתופסם בשביל המלוה, התם שאני משום דאיכא פסיד' ללוה שהשליח רוצה להוליכם בדרך ואיכא למיחש שמא יאבדם בדרך, אבל היכא שאינו רוצה להוליכם בדרך אלא מניחם במקום השמור בהא מהני התפיסה, ולפי דברים אלו צ"ל דמה שאמרו בפרק הרבית דכי א"ל ישראל לעובד כוכבים תנם לישראל זה דאינו אלא משום חומרא, התם שאני משום דאין הישראל השני מכוין לזכות בעד היש' חבירו וכי לקחם לעצמו לקחם, אבל אם נתכוון הישראל השני לזכות בעד ישראל המלוה ה"ז אסור מן הדין וכ"כ הטור שם, וכתב הב"י שם דאפי' זכה לו שלא מדעתו של מלוה:

סימן יד

ד במאי דקי"ל דאין שליחות לעובד כוכבים → ה"ד מן התורה, אבל מדרבנן יש להו שליחות לחומרא כ"כ התוס' בפרק הרבית בשם ר"י, ושר"ת חולק וס"ל דאין להם שליחות כלל. וצ"ל לסברת ר"ת הא דאיתא בפ"ב דע"ז דף ע"א אומר אדם מלטני מן העוצר אבל אל יאמר לו עול תחתי לעוצר, ופירש רש"י ז"ל עול תחתי משמע היה במקומי ושליחותיה קא עביד ע"כ, והא אין

אר' אילא אלא משום דס"ל דאין דעתם של פועלים לזכות לב"ה ולחזור ולזכות לעצמם, ומש"ה קא' בגמרא דילן דאינו אסור אלא משום חומרא, דלסברת התוס' שאינו יכול לזכות לחבירו כיון דאין העובד כוכבים מפקיר נכסיו קשה עדיין, דמה בכך שאין העובד כוכבים מפקיר נכסיו כיון שישראל הלוח דעתו לזכות בשביל ישראל חבירו, לא יהא אלא שתפס בע"כ של עובד כוכבים ה"ז זכה לו, דע"כ לא אמרינן דתופס לב"ה לא עשה כלום היינו היכא דהוי חב לאחרים, אבל כל שאינו חב לאחרים כ"ע מודו דקנה, והטור בי"ד סי' קס"ט נראה שסובר כמו שכתבתי שכתב דאם הישראל אומר שבשליחות הראשון מקבלם ה"ז מדינא אסור, וכתב הב"י דלאו דוקא שעשהו שליח אלא כיון שדעתו של שליח שני לזכות לראשון זוכה לו, ותלמידי הרשב"א כתבו בשם רבם דלעולם אינו אסור אלא משום חומרא, דאפילו אמר ליה ישראל המלוה שיזכה בשבילו וקבלם על דעת לזכות למלוה, כיון שמיד הכותי הוא זוכה וא"א לומר שהוא מסתלק מהם בעודם בידו הלכך ישראל זה אי אפשר לזכות לישראל חבירו עכ"ל. הרי אתה רואה דלדעת התוס' וסברת ת"ר שהביאו משם רבם א"א לישראל לזכות לחבירו מידו של עובד כוכבים, ולדעת הרמב"ם ז"ל ובה"ת והטור כל שדעתו של שליח לזכות בעד חבירו זוכה לו. ולפ"ז נראה דאם ישראל שלח לחבירו שיקח מיד העובד כוכבים בעדו בהקפה מיד שבאו לידו של שליח זכה בהם המשלח, ולסברת ת"ר שהביאו משם רבם לא זכה בהם המשלח, ובפ"ק דגיטין גבי תופס לב"ה במקום שחב לאחרים לא קנה כתבו הרא"ש והר"ן ז"ל דאי אינו חב לאחרים ואית ליה פסידא לב"ה, וכגון דהלוח הוא גברא דמפסיד

22

כוכבים לחומרא אתי שפיר, אבל לסברת ר"ת קשה נראה מהירושלמי דיש שליחות לעובד כוכבים לחומרא, ואפשר לומר ע"צ הדוחק דאיירי בהקדים לו דינר כדאוקי בתלמוד דידן, ומה שאיצטרך לומר החנוני זוכה לב"ה היינו בחנוני ישראל דאין מעות קונות:

→ **אם** העובד כוכבים נעשה שליח לחבירו, נראה מהירושלמי פ"ו דדמאי ופ"א מהלכות תרומות דליכא מאן דסבר דיכול העובד כוכבים לעשות שליח לחבירו, אבל בגמרא דילן נראה קצת דנעשה, דאמרינן בע"ז פ"י דף ג"ג דכי עבדו ישראל את העגל גלו דעתיהו דניחא להו בע"ז, וכי אתו עובדי כוכבים שליחותי דישאל עבדו, ואין להקשות דאין שליח לד"ע, דבעובדי כוכבים לא אמרינן הכי כדאיתא במדרש. (א"ה עיין בתרומת הדשן סי' רצ"ט):

L

סימן טו

עובד כוכבים ששלח לישראל שישכיר לו בית מישראל, ועשה השליח את שליחותו ונתן המעות למשכיר כדי שיקנה המשכיר ביתו לעובד כוכבים. ולכאורה היה נראה דלא קנה העובד כוכבים מאחר דקי"ל דאין שליחות וזכיה לעובדי כוכבים, אבל כד דייקנין נראה דלא צריך בזה שליחות וזכיה, כיון דאין ישראל זוכה במידי לעובד כוכבים אלא מעשה קוף הוא דעביד דנותן המעות למשכיר וממילא זכי העובד כוכבים, ואמינא לה מההיא דאמר רבא פ"ק דקדושין דף ז' הילך מנה והתקדשי לפ' מקודשת מדין עבד כנעני, ואמר רבא בתר הכי וכן לענין ממונא ע"כ, וגבי עבד כנעני קאמר רבא בפרקין לקמן דף כ"ג דאפילו ר"מ דס"ל חוב הוא לעבד שיצא לחירות, עם כל זה קונה עצמו בכסף ע"י אחרים אפי' שלא מדעתו דקבלת

שליחות לעובד כוכבים, איברא דראיתי להרמב"ן ז"ל דמוקי לה בשהקדים ליה דינר, משום דהוקשה לו מההיא דריש פרקין דמוקי לההיא דאסור לומר לפועליו צאו ושתו, דאיירי דוקא בשהקדים לו דינר הא לאו הכי שרי, ולפ"ז הוה אתי שפיר דלא תיקשי לסברת ר"ת מה שהקשינו מההיא דעול תחתי, דההיא לאו משום שליחות הוא אלא כיון שהקדים לו דינר קנה לו לישראל מעותיו היין. אבל עדיין קשה דר"ת אית ליה דאין מעות קונות בעובדי כוכבים, וכ"ת גם לחולקים על ר"ת קשה אמאי הוצרכו לאוקומי ההיא דעול תחתי בשהקדים לו דינר, מאחר דס"ל דיש שליחות לעובדי כוכבים לחומרא כמבואר בה"ה פ"ה מהלכות מלוה, ואמאי הוצרך תלמודא שם בע"ז דף ס"ג ע"ב לאוקומי ההיא דחנוני בשהקדים לו דינר, דאפשר לומר דהוצרכו לאוקומי הכי משום דאיהו לא קאמר דליתב להו איסורא, וכ"כ התוס' בריש פרק המדיר את אשתו יעמיד לה פרנס ופריך תלמודא ופרנס לאו שליחותי קא עביד וכו', דהקשו התוס' מההיא דצאו ושתו ואני פורע דשרי כי לא הקדים לו דינר אפילו באומר לחנוני תן לפועלי, ותירצו דהתם ליכא למיסר משום שליחות דלא קא"ל דליתב להו איסורא, הלכך לאו שליחותיה עביד אי יהיב להו יין נסך יע"ש, וכן י"ל גבי ההיא דעול תחתי:

וראיתי בירושלמי דדמאי גבי צאו ושתו ואני פורע, דר' אילא אמר החנוני זוכה לפועלים בשליחות ב"ה ור' זירא אמר הפועלים זוכים לב"ה ואחר כך זוכים לעצמם, היה החנוני חרש ע"ד דר' אילא אינו חושש כלומר משום דאין שליחות לחרש ע"כ, והשתא צריך להבין דהא קתני חנוני עובד כוכבים מדחושש ליי"נ, ובשלמא לסברת האומרים דיש שליחות לעובד